

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ В.В. ДОКУЧАЄВА

**УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНИХ  
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ  
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

**МОНОГРАФІЯ**

Харків - 2014

УДК 338.246.027:631.11(477)

ББК У9 (4Укр) 321-21

К 17

Рекомендовано до видання вченою радою Харківського національного аграрного університету ім. В.В.Докучаєва (протокол № 7 від 25 вересня 2014 р.)

Рецензенти:

**Ульянченко О.В.** – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН завідувач кафедри виробничого менеджменту та агробізнесу Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва;

**Михайлова Л.І.** – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та євроінтеграції Сумського національного аграрного університету;

**Красноруцький О.О.** – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

**Калашнікова Т.В.**

К 17 Удосконалення державної підтримки аграрних підприємств України в умовах глобалізації: монографія. - 280 с.

ISBN 978-617-7257-06-5

У монографії досліджуються теоретико-методологічні засади та особливості державної підтримки аграрних підприємств в Україні в умовах посилення глобалізаційних процесів, обґрунтовуються напрями її удосконалення. Розкрито роль та значення державної підтримки аграрних підприємств у гарантуванні продовольчої безпеки, забезпеченні конкурентоспроможності та економічної стійкості аграрних підприємств з урахуванням їх спеціалізації, розмірів, організаційно-правової форми діяльності, регіональних особливостей. Особлива увага приділена науково-прикладним аспектам удосконалення окремих напрямів державної підтримки аграрних підприємств на підставі експертних оцінок та з урахуванням міжнародного досвіду.

Видання призначене для наукових працівників, викладачів, фахівців агропромислового комплексу, аспірантів, магістрантів та студентів вищих навчальних закладів, масового читача

УДК 338.246.027:631.11(477)

**ББК У9 (4Укр)321-21**

**К 17**

ISBN 978-617-7257-06-5

© Калашнікова Т.В., 2014

© ХНАУ ім. В.В. Докучаєва

## ЗМІСТ

**ВСТУП** ..... 3

### **РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ**

**ПІДТРИМКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**..... 5

1.1. Теоретичні засади державної підтримки аграрних підприємств.....5

1.2. Глобалізаційні детермінанти державної підтримки аграрних підприємств ..... 21

### **РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ**

**ПІДТРИМКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ І СВІТІ**..... 33

2.1. Методологічні підходи та система показників оцінки державної підтримки аграрного сектора ..... 33

2.2. Витоки та основні засади державної політики підтримки аграрних підприємств у окремих країнах світу.....43

2.3. Концептуальні підходи та механізми надання державної підтримки аграрних підприємств в умовах глобалізації ..... 65

### **РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ**

**ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ**..... 93

3.1. Державна підтримка аграрних підприємств у гарантуванні продовольчої безпеки та конкурентоспроможного аграрного виробництва..... 93

3.2. Критерії та результати оцінки державної підтримки аграрних підприємств на прикладі Харківського регіону ..... 103

3.3. Державна підтримка у забезпеченні економічної стійкості сільськогосподарських підприємств ..... 123

### **РОЗДІЛ 4. ЕФЕКТИВНІСТЬ ОКРЕМИХ ПРОГРАМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ**

**АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ** ..... 138

4.1. Державна підтримка матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств в Україні .....	138
4.2. Державна підтримка фермерських господарств в Україні .....	151
4.3. Державна підтримка кредитного забезпечення аграрних підприємств в Україні .....	162
<b>РОЗДІЛ 5. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....</b>	<b>177</b>
5.1. Удосконалення механізмів та інституційного середовища надання державної підтримки аграрним підприємствам.....	177
5.2. Удосконалення концептуальних основ відображення державної підтримки сільськогосподарських підприємств в обліку та фінансовій звітності.....	192
5.3. Зональні аспекти розподілу коштів державної підтримки аграрних підприємств .....	200
<b>ВИСНОВКИ .....</b>	<b>214</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ .....</b>	<b>218</b>
<b>ДОДАТКИ .....</b>	<b>245</b>

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА  
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

СТАН ТА ПЕРЕДУМОВИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В  
УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Колективна монографія

Частина 1

Під редакцією  
Нестерчук Ю. О.

Умань 2013

УДК 338.43(477)  
ББК 65.9(4Укр)32  
С76

Друкується за рішенням вченої ради Уманського національного університету садівництва (протокол 4 від 11 грудня 2012 року)

**Рецензенти:**

доктор економічних наук, професор Коденська М.Ю.\ доктор економічних наук, професор Малік М.И.; доктор економічних наук, професор Непочатенко О. О.

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори. Матеріали подаються в авторській редакції.

Стан та передумови стійкого розвитку аграрного сектору в умовах С 76 трансформаційних процесів у світовій економіці / Під ред. д.е.н., професора Ю. О. Нестерчук (Частина 1) - Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2013. - 283 с.

ISBN 978-966-2643-84-8

У монографії викладені результати дослідження проблем розвитку сучасної аграрної економіки. Значну увагу приділено проблемам діяльності сільськогосподарських товаровиробників з організаційної, економічної та фінансової точок зору. В роботі висвітлено питання стійкого розвитку підприємств переробної промисловості. Проаналізовано вплив менеджменту та маркетингу на розвиток аграрного бізнесу. На основі аналізу зарубіжного досвіду обґрунтовано пріоритетні напрями розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні з урахуванням його спрямованості на підвищення ефективності функціонування підприємств з метою забезпечення продовольчої безпеки країни.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки України.

**УДК 338.43(477)**  
**ББК 65.9(4Укр)32**

ISBN 978-966-2643-84-8

© Уманський національний університет садівництва, 2013

## ЗМІСТ

### I. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

1.1.Методологічні аспекти моделі макрофінансової рівноваги до забезпечення сталого розвитку агросфери (Ботвіна Н.О., к.е.н., доцент, Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса).....	9
1.2.Теоретические аспекты и проблемы интерпретации сущности устойчивого развития агробизнеса (Жудро В.М., БГСХА, Беларусь) .....	16
1.3.Інноваційні характеристики аграрного сектору економіки України і трьохмірне уявлення кривої С.Кузнеца (Терещенко Г.В., к.е.н., Одеський державний аграрний університет).....	23
1.4.Основні етапи еволюції теорії модернізації: методологічні підходи (Валінкевич Н., к.е.н., доцент, Житомирський державний технологічний університет).....	29
1.5.Методичні підходи до оцінки державної підтримки аграрного сектора (Калашнікова Т.В., к.е.н., доцент, Харківський національний і аграрний університет ім. В.В. Докучаєва).....	37
1.6. Сучасні механізми державного та ринкового регулювання розвитку сільськогосподарських підприємств (Юшкевич О.О., к.е.н., доцент, докторант, Житомирський державний технологічний університет) .....	45
1.7.Зарубіжний досвід фінансової підтримки аграрного сектору економіки (Гузар Б.С., к.е.н, доцент; Корунець О.М.; Ярова А.М., Уманський національний університет садівництва). .....	51
1.8.Стан та розвиток державного регулювання АПК Казахстану на основі інформаційних технологій (Деревяга П.І., к.е.н., Євразійський національний університет імені Л.М Гумільова, Казахстан). .....	56
1.9.Державна підтримка аграрного сектору економіки (Гузар Б.С., к.е.н, доцент; Корунець О.М., Уманський національний університет садівництва).....	61
1.10. Проблемні аспекти та перспективи розвитку іноземного інвестування в аграрному секторі економіки регіону (Тимофієва Г.С., к.е.н., Миколаївський національний аграрний університет).....	67
1.11. Передумови реінтеграційних процесів в аграрно-промисловому виробництві (Нестерчук Ю.О., д.е.н., професор; Нестерчук Є.В.; Кулик Я.А., Уманський національний університет садівництва).....	72



1.12.	Збалансований розвиток галузей сільського господарства: регіональний і зональний аспект (Шиян Н.І., доцент, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва).....	78
1.13.	Зональна спеціалізація господарств населення та її вплив на формування пропозиції на аграрному ринку (Удова Л.О., к.е.н., ст.н.с., Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України").....	84
1.14.	Ресурсозабезпечення як чинник формування структури аграрних регіональних ринків (Прокопенко К.О., к.е.н., ст.н.с., Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»).....	102
1.15.	Stan i perspektywy rozwoju obszarow wiejskich w Polsce po integracji z unia Europejsk (Slawomir Kowalski, Panstwowa Wyzsza Szkola Zawodowa w Ptocku)	113
1.16.	Імпортозалежність ринку зернових в Україні (Тимчук С.В., к.е.н.; Завірюха С.А., Уманський національний університет садівництва).....	120
1.17.	Деприватизація та реприватизація сільськогосподарських земель як об'єктивна вимога трансформації земельних відносин в АПК (Щурик М.В., д.е.н., професор, Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького). ....	125
1.18.	Світові тенденції зрошуваного землеробства (Дідковська Л.І., к.е.н., Державна установа "Інститут економіки та прогнозування НАН України").....	131
1.19.	Систематизація заходів по підвищенню ефективності використання земельних угідь (Кобилкін Д.О., пошукувач, Сумський національний аграрний університет).....	139
1.20.	До питання розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства: досвід деяких країн світу (Проценко Н.М., к.е.н., Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва).....	146
1.21.	Формирование конкурентоспособной агротехнической политики в АПК (Жудро М.М., старший преподаватель, БРУ, Беларусь).....	154
1.22.	Стан забезпечення матеріально-технічними ресурсами і ефективність їх використання в сільському господарстві Запорізької області (Гунченко О.В., Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва). ....	162
1.23.	Еколого-економічний базис раціонального використання енергетичних ресурсів в сільському господарстві (Синиця О.С., Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва) .....	168

1.24. Сталий розвиток сільських територій та його інноваційне забезпечення (Слатвінський М. А., к.е.н., доцент, Уманський національний університет садівництва).....	175
1.25. Соціальна складова інноваційної діяльності в аграрному секторі Карпатського макрорегіону (Тимоць М.В., к.е.н., Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького).....	181
1.26. Агромісто та кадрове забезпечення його бухгалтерських служб (Лубенченко О. Е., к.е.н., доцент, Донбаський державний технічний університет; Лубенченко А. В., Інститут менеджменту і інформаційних систем (ISMA), м. Рига).	186
1.27. Поняття трудових ресурсів сільськогосподарського виробництва Чернега ІХ, к.е.н., доцент; Сорокіна Я.С., Уманський національний університет садівництва).....	192
1.28. Соціально-економічна сутність управління трудовими ресурсами сільських територій (Наумко Ю.С., к.е.н., доцент, Сумський національний аграрний університет). ....	197
1.29. Соціальна відповідальність як напрям удосконалення соціально-трудових відносин в Україні (Коваленко І.Ф., к.е.н., доцент; Кицак Т.Г., к.е.н., доцент; Проволовська М.В., ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана») .....	202
1.30. Методика аналізу продуктивності праці (Колісник М., Томчук В.В., Вінницький національний аграрний університет). ....	206

## 2. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ФІНАНСОВИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

2.1. Організаційно-економічний механізм розвитку аграрних формувань (Крюкова І.О., к.е.н., доцент, Одеський державний аграрний університет).....	212
2.2. Стан та проблеми розвитку сільськогосподарських товаровиробників: фінансовий, економічний та організаційний аспекти (Єрмак Д.К., Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка).....	226
2.3. Забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств (Малюкіна Д.І., Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва). ....	235

2.4.Формування кластерних утворень як передумова ефективної зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств (Назарова Л.В, к.е.н., доцент, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України). .....	242
2.5.Використання стратегічних карт як метод активізації інноваційної діяльності в аграрних підприємствах (Мельник А.В., Миколаївський національний аграрний університет). .....	250
2.6.Характеристика основних конкурентоспроможних переваг потенціалу підприємства (Чернелевська О.Л, к.е.н., доцент; Михайленко О.В., к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій). .....	256
2.7.Диверсифікація виробництва продукції аграрних підприємств регіону в контексті підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішньому ринку (Медончак Г.В., Миколаївський національний аграрний університет).....	261
2.8.Шляхи досягнення сталого виробництва продукції рослинництва в провідних країнах світу (Шевченко Е.В, Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва). .....	267
2.9.Експортна діяльність агропромислових підприємств Вінницької області (Фіщук Н.Ю., к.е.н., доцент; Копитчук Т.М., Вінницький національний аграрний університет).....	272
2.10. Перспективи виробництва соняшнику в Україні з орієнтацією на екологізацію галузі (Кондратюк Н.В., Харківський національний університет ім. В.В. Докучаєва).....	277

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**імені В.В. ДОКУЧАЄВА**

**Калашнікова Тетяна Вікторівна**

**Теоретико-методологічні засади державної підтримки**  
**сільського господарства**

**Харків**

**2015**

**Калашнікова Т.В.** Теоретико-методологічні засади державної підтримки сільського господарства/ Т.В. Калашнікова / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2015. – 31 с.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету обліку і фінансів (протокол № 8 від 30 червня 2015 р.).

**Рецензенти:** завідувач кафедри менеджменту організацій Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва, доктор економічних наук, професор **О.І. Гупорів**;

завідувач кафедри обліку і аудиту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, доктор економічних наук, професор **Т.Г. Маренич**.

Препринт містить теоретичні засади визначення категоріального апарату державної підтримки сільського господарства; розкрито теоретико-концептуальні підходи до формування державної підтримки сільського господарства в умовах глобалізації; викладено методологічні засади визначення та обґрунтовано напрями удосконалення інформаційного забезпечення оцінки державної підтримки сільського господарства.

Для наукових працівників, викладачів, фахівців агропромислового комплексу, аспірантів, докторантів та студентів вищих навчальних закладів.

## ЗМІСТ

Вступ .....	4
1. Теоретичні засади визначення економічної сутності державної підтримки сільського господарства .....	6
2. Теоретико-концептуальні підходи до формування державної підтримки сільського господарства в умовах глобалізації .....	11
3. Методологічні засади визначення та інформаційне забезпечення оцінки державної підтримки сільського господарства .....	17
Висновки.....	27
Список використаних джерел.....	29

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**імені В.В. ДОКУЧАЄВА**

**Калашнікова Тетяна Вікторівна**

**Концептуальні підходи до реалізації**  
**державної підтримки сільського господарства**

**Харків**

**2015**

Калашнікова Т.В. Концептуальні підходи до реалізації державної підтримки сільського господарства / Т.В. Калашнікова / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2015. – 30 с.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету обліку і фінансів (протокол № 8 від 30 червня 2015 р.).

**Рецензенти:** завідувач кафедри менеджменту організацій  
Харківського

національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва,  
доктор економічних наук, професор, **О.І. Гуторов;**

завідувач кафедри обліку і аудиту Харківського  
національного технічного університету сільського  
господарства імені Петра Василенка, доктор  
економічних наук, професор **Т.Г. Маренич.**

У препринті викладено практичні засади удосконалення механізмів та інституціонального середовища надання державної підтримки сільському господарству; обґрунтовано практичні засади удосконалення окремих програм державної підтримки в сільському господарстві; наведено практичні рекомендації щодо оцінки впливу державної підтримки на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств.

Для наукових працівників, викладачів, фахівців агропромислового комплексу, аспірантів, докторантів, магістрантів та студентів вищих навчальних закладів.



**Міністерство аграрної політики і продовольства України**

**Харківський національний аграрний університет**

**імені В.В. Докучаєва**

**Т.В. КАЛАШНІКОВА**

**ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА  
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

**Лекція**

ББК У9 (2) 26я7

К 11

УДК 336.76 (075.8)

**Рецензенти:** завідувач кафедри виробничого менеджменту та агробізнесу Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН

**О.В. Ульяновченко**

завідувач кафедри економіки та маркетингу Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, доктор економічних наук, професор **В.М. Онегіна**

**Калашнікова Т.В.**

**К 11** Державна фінансова підтримка сільського господарства:  
лекція /

Т.В. Калашнікова / Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. –

Х., 2014. - 34с.

Визначено об'єктивні передумови та основи класифікації державної фінансової підтримки сільського господарства України; проаналізовано програми бюджетного фінансування аграрного сектора АПК.

Розглянуто систему класифікації та вимірювання внутрішньої підтримки сільського господарства та охарактеризовано підходи визначення внутрішнього виміру підтримки вітчизняного сільського господарства.

Окреслено стратегічні напрями удосконалення державної фінансової підтримки вітчизняного сільського господарства.

Розраховано на студентів, аспірантів, слухачів системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації економічних напрямів та спеціальностей вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації.

**УДК 336.76 (075.8)**

**ББК У9(2)26я7**

Рекомендовано до друку вченою радою факультету обліку і фінансів (протокол №5 від 27 січня 2014 р.)

© Калашнікова Т.В., 2014

© Харківський національний  
аграрний університет

ім. В.В. Докучаєва, 2014

## ЗМІСТ

1. Об'єктивні передумови та характеристика державної фінансової підтримки сільського господарства в Україні .....	4
2. Визначення внутрішнього виміру підтримки вітчизняного сільського господарства .....	24
3. Стратегічні напрями удосконалення державної фінансової підтримки сільського господарства .....	31
Список літератури .....	34

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ  
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

**Інститут підвищення кваліфікації керівних кадрів**

***О. В. Жемойда***

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ  
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

*Навчальний посібник*

**Київ**

**2013**

УДК 351:631.1(075.8)

Ж53

*Схвалено Вченою радою Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів*

*(протокол № 1 від 28 лютого 2013 р.)*

*та Науково-методичною радою Національної академії державного управління при Президентіві України (протокол № 36 від 16 квітня 2013 р.)*

### **Автор**

**О. В. Жемойда**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри державного управління Національного університету біоресурсів і природо- користування України.

### **Укладач**

**О. В. Ярошенко**, начальник відділу організаційного забезпечення та моніторингу якості навчання Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів НАДУ.

### **Рецензенти :**

**А. А. Попок**, доктор наук з державного управління, професор, віце-президент НАДУ;

**М. С. Орлів**, кандидат економічних наук, заступник директора Інституту – начальник відділу програмного забезпечення та інноваційних технологій Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів НАДУ.

### **Жемойда О. В.**

Ж53 Державне управління у сфері сільського господарства : навч. посіб. / О. В. Жемойда ; уклад. О. В. Ярошенко. – К. : НАДУ, 2013. – 56 с.

Навчальний посібник підготовлено в межах Комплексної програми професійного розвитку осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву “Нова еліта нації”, які здійснюють навчання в Національній академії державного управління при Президентіві України.

Висвітлено основи державного управління у сфері сільського господарства.

Призначений для осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву “Нова еліта нації”, а також для професійного навчання державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, працівників центральних і місцевих органів виконавчої влади в системі підвищення кваліфікації.

У 75.8)

Д

К

Видано на замовлення Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів  
НАДУ при Президентіві України для осіб, заохочених до Президентського  
кадрового

5

резерву "Нова еліта нації".

:

6

3

1

.

© Національна академія  
державного управління

(

при Президентіві України, 2013

0

## ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Причини державного регулювання сільськогосподарського виробництва, суть та цілі аграрної політики держави .....	5
2. Економічні наслідки застосування окремих інструментів регулювання вітчизняного аграрного сектору .....	15
3. Інструменти регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією .....	18
4. Інструменти регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку за умови існування міжнародної торгівлі.....	22
5. Регулювання світової торгівлі агропродовольчою продукцією в рамках СОТ .....	24
6. Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору.....	27
7. Засади формування аграрної політики в Україні .....	30
8. Концепція економічної політики держави та її основні критерії.....	31
9. Групи інтересів в аграрній політиці .....	37
10. Проблеми продовольчої безпеки в Україні .....	41
11. Місце аграрної політики в програмі економічних реформ на 2010-2014 роки “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” .....	44
Рекомендована література.....	46
Додатки .....	49



Міністерство аграрної політики України  
Харківський національний аграрний університет  
ім. В. В. Докучаєва

**Н. І. ШИЯН**

# **ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ**

*Навчальний посібник  
для студентів економічних спеціальностей*

Харків – 2008

УДК 338.242.4 (075.8)  
ББК У9 (2) 21Я7  
Ш 55

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України  
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів  
(Лист № 1.4/18 - Г -- 1239 від 20.07.2007 р.)*

**Рецензенти:**

*Л.М. Аніцин*, д-р екон. наук, проф. Харківського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України  
*О.В. Олійник*, д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри фінансів та кредиту Харківського НАУ ім. В.В. Докучаєва  
*В.М. Онегіна*, канд. екон. наук, проф. кафедри обліку і аудиту Харківського НТУСГ ім. П. Василенка

**Шиян Н. І.**

**Ш 55** Державне регулювання економіки. – Х.: ТОВ «Вид-во «Формат Плюс»», 2008. – 384 с.

Викладено теоретичні основи державного регулювання економіки, розглянуто його основні форми, методи, інструменти. Значну увагу приділено розгляду питань, пов'язаних зі становленням і розвитком економічної системи, трансформаційних процесів в економіці країни. Акцентовано увагу на особливостях державного регулювання аграрного сектора економіки в сучасних умовах.

Для студентів економічних спеціальностей.

**ISBN 978-611-7003-01-1**

ББК У9 (2) 21Я7

© Шиян Н.І., 2008

© ТОВ «Вид-во «Формат Плюс»», 2008

## Зміст

ВСТУП.....	6
Програма дисципліни «Державне регулювання економіки» .....	7
<b>Розділ 1. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ</b>	
<b>ЯК ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ .....</b>	<b>12</b>
1.1. Об'єктивні основи державного регулювання економіки .....	12
1.1.1. <i>Необхідність державного регулювання економіки.</i>	
<i>Суб'єкти, об'єкт державного регулювання .....</i>	<i>12</i>
1.1.2. <i>Функції держави в сучасній економіці .....</i>	<i>17</i>
1.1.3. <i>Методи державного регулювання економіки.....</i>	<i>23</i>
1.2. Економічна система суспільства: основні підходи до її визначення, структура, проблеми становлення .....	28
1.2.1. <i>Моделі економічних систем .....</i>	<i>29</i>
1.2.2. <i>Економічні течії .....</i>	<i>33</i>
1.3. Трансформаційні процеси в економіці України .....	38
<b>Розділ 2. СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ.....</b>	<b>55</b>
2.1. <i>Сутність соціально-економічної стратегії .....</i>	<i>55</i>
2.2. <i>Прогнозування, розробка програм соціально-економічного розвитку .....</i>	<i>59</i>
2.2.1. <i>Прогнозування економічного і соціального розвитку країни.....</i>	<i>59</i>
2.2.2. <i>Макроекономічне планування розвитку економіки .....</i>	<i>70</i>
2.3. <i>Основні напрямки розвитку аграрної сфери економіки України .....</i>	<i>81</i>
2.3.1. <i>Аграрна політика: суть, основні положення .....</i>	<i>81</i>
2.3.2. <i>Особливості державного регулювання АПК України при вступі до СОТ.....</i>	<i>91</i>
<b>Розділ 3. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА .....</b>	<b>102</b>
3.1. <i>Фінансово-бюджетне регулювання.....</i>	<i>102</i>
3.1.1. <i>Фінансова політика .....</i>	<i>102</i>
3.1.2. <i>Бюджетна політика .....</i>	<i>111</i>
3.2. <i>Податкове регулювання.....</i>	<i>120</i>
3.3. <i>Грошово-кредитне регулювання .....</i>	<i>126</i>
<b>Розділ 4. СТРУКТУРНА І ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА .....</b>	<b>140</b>
4.1. <i>Структура і структурні зрушення в розвитку економіки .....</i>	<i>140</i>
4.2. <i>Державне регулювання інвестиційної діяльності.....</i>	<i>145</i>

<b>Розділ 5. НАУКОВО-ТЕХНІЧНА ТА ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА</b> .....	158
5.1. Державна науково-технічна політика .....	158
5.2. Інноваційна політика .....	168
<b>Розділ 6. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА</b> .....	184
6.1. Підприємництво як об'єкт державного регулювання .....	184
6.1.1. Основні засади та державна підтримка формування підприємницького середовища в Україні .....	184
6.1.2. Формування підприємницького середовища в аграрній сфері економіки України .....	197
6.2. Державний сектор економіки і державне підприємництво .....	203
<b>Розділ 7. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</b> .....	223
7.1. Засади зовнішньоекономічної діяльності .....	223
7.2. Зовнішньоекономічна політика, інструменти її реалізації .....	227
7.2.1. Зовнішньоторговельна політика .....	228
7.2.2. Валютне регулювання .....	239
7.2.3. Політика іноземного інвестування .....	244
7.3. Платіжний баланс як інструмент державного регулювання .....	252
<b>Розділ 8. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН ТА ІНФЛЯЦІЇ</b> .....	264
8.1. Антиінфляційна політика .....	264
8.2. Державне регулювання цін .....	270
<b>Розділ 9. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА</b> .....	286
9.1. Суть, принципи і складові регіональної політики .....	286
9.2. Форми і методи державного регулювання територіальних пропорцій і регіональних ринків .....	294
<b>Розділ 10. СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА</b> .....	314
10.1. Соціальна політика, її суть, основні напрямки .....	314
10.2. Чисельність населення країни, її зміни .....	320
10.3. Державне регулювання ринку праці та зайнятості населення .....	323
10.4. Регулювання доходів та споживання населення .....	333
<b>Розділ 11. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</b> .....	343
11.1. Природоохоронна діяльність держави, її необхідність, об'єкти, суб'єкти .....	343

11.2. Механізм та інструменти державного регулювання природоохоронної діяльності .....	349
Розподіл навчального часу з дисципліни .....	359
Перелік запитань до модульних контрольних робіт.....	361
Індивідуальні науково-дослідні завдання з дисципліни.....	365
Завдання для студентів факультету заочної освіти .....	371
Перелік питань підсумкового контролю (іспит).....	373
Критерії оцінки знань студентів.....	376
Відповіді на тести.....	378
Термінологічний словник .....	379